

Görme Engelliler

Tanımı ve Sınıflandırılması

Görme gücünün kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilendiği çocuklardır. Görme duyusunda meydana gelen özürler ve durumların görmede ortaya çıkardığı neticeler görme özürü teriminin içindedir. Genel olarak ikiye ayrılarak incelenir:

a. Körler: Her türlü düzeltici tedbire rağmen en iyi gören gözünün merkezi görme gücü 20/200 veya daha az olan ve eğitim öğretimde görmesinden faydalanamayacak kadar görme özürü bulunanlara denir (Özyürek, 1995)

b. Az Görenler: Bütün düzeltici tedbirlere rağmen görme gücü 20/70 veya daha az görenler ve görme görme güçlerini öğrenimlerinde kullananlar az görenlerdir (Özyürek, 1995)

Görme engelli çocuk ya kör ya da az görendir. Kör demek, çocuğun uzak ya da yakından hiç bir şeyi görmemesi anlamına gelmektedir. Az gören ise, çocuğun çevresinde bulunan şeylerin yakınına giderek ya da gözünün önüne getirerek kısmen fark etmesi anlamına gelmektedir. Az gören çocuk, kirli ya da buğulu bir camdan bakıldığında çevresini ve çevresinde bulunan nesnelere görülebildiği kadar görmektedir. Az gören çocuk, nesnelere kesin olarak fark edememektedir. Ancak, karaltı halinde gölgeler şeklinde görmektedir.

Nedenleri

Görme engeli; hayatın çeşitli dönemlerinde geçirilen hastalık, kaza vb. sebepler ile veya doğuştan getirilen özellikler ile olabildiği gibi doğum anındaki komplikasyonlar sonucu da olabilmektedir. Bu nedenleri;

- ✓ İltihaplı hastalıklar,
- ✓ Kazalar
- ✓ Kalıtım
- ✓ Zehirlenmeler
- ✓ Tümörler
- ✓ Genel hastalıklar
- ✓ Doğum öncesi faktörler

- ✓ Diğer nedenler

Görme Yetersizliği Olan Çocuğun Tanılanması

Sınıfınızda görme güçlüğü olan çocuk varsa şu şekilde anlayabilirsiniz:

- ✓ Gözlerini önünde bulunan ilgi çekici eşyaları takip edememe ya da farkına varamama,

- ✓ Uzun süre aynı yere bakma,
- ✓ Farklı bir şekilde gözlerini döndürme,
- ✓ Sık sık gözlerini ovma ve kaşıma,
- ✓ Gözlerini ışıktan kaçırma ve gözlerinde titreme,
- ✓ Sağa sola amaçsız uzanma ve sık sık düşme,
- ✓ Renkli bir resmin renklerini ayıramama,
- ✓ Gözlerde kızarma ve yaşarma,
- ✓ Gözlerinin ortasında bulanıklık ve ışık geldiğinde parlamama.

Gözlerde yukarıdaki belirtilenlerden biri ya da birkaçı varsa, çocuğun görme güçlüğü ihtimalinin olması yüksektir. Bu nedenle anne baba haberdar edilerek çocuğun hemen doktora götürülmesi sağlanmalıdır.

Ayrıca sınıf öğretmeni belirli sürelerle sınıfında görme testi yapabilir. Bunun için Snellen Görme Testi'ni kullanabilir

Eğitimi

Görme engelli bireylerin çevrelerini algılamaları ve bilgi toplamaları sağlam kalan duyularına dayalı olmaktadır. Görme engelli bireyler dokunma duyularından geniş ölçüde yararlanmaktadırlar. Bu duyunun kullanılması ise bu bireylere uygun özel eğitim yöntemlerine dayalı olarak kazandırılması gerekmektedir. Görme engelli bireylerin çevreyi ve çevredeki uyarınları algılamada önemli olan bir diğer duyum organları işitmedir. İşitme duyusu bu bireylerin sosyal ilişkilerini sürdürmede önemlidir. Ancak çevrede sürekli olarak sesli uyarınları bulmak her zaman mümkün değildir. O halde görme engelli bireylere götürülecek yaşantılarda sesli uyarınlara da yer vermek gerekmektedir. İnsanlarla iletişim kurmada kullanılan konuşma becerisine sahip olmaları da görme engelliler için bir avantaj gibi görülebilir.

Görme engelli bireyler, tüm diğer engellilerde olduğu gibi bazen engellerinden bazen de toplumun anlayışsız tavrından dolayı engellerini daha fazla hissetmekte ve

olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu olumsuz etkilenmeyi en aza indirmek veya bunlarla baş edebilme becerisini kazandırmak için küçük yaştan itibaren eğitime alınmaları gelişimleri açısından önemlidir.

Görme engeli doğal olarak bağımsız hareketi kısıtlamaktadır. Bunun göz önünde tutularak, eğitim programlarında yoğun olarak işlenmesi ve mümkün olduğunca erken yaşlarda başlanması gerekmektedir. Bu çocukların:

- ✓ Kavramsal gelişimde ya da bilişsel yeteneklerde gecikme gözlenebilir.
- ✓ Özellikle soyut düşünmeyi gerektiren becerilerde daha başarısız olabilirler.
- ✓ Alan kavramını vermek güçtür. Alana ilişkin bilgiler daha çok dokunma duyumu aracılığıyla kazanılmaktadır.
- ✓ Görme yetersizliğinden kaynaklanan eksiklikleri diğer duyu organlarını kullanarak telafi etmeye çalışırlar.
- ✓ Dikkat yoğunlaştırma, ince ayrıntıları fark etme yetenekleri gelişmiştir.
- ✓ Sosyal faaliyetlere ilgilidirler.
- ✓ Müzikle yakından ilgilenirler.
- ✓ Bedensel ve zihinsel gelişimlerinde farklılık yoktur.
- ✓ Bağımsız hareket edebilme becerileri sınırlıdır.
- ✓ Bunun için eğitim programları düzenlenirken bunlara dikkat etmek gerekir.

Görme Engelli Çocuğun Sınıfta Değerlendirilmesi

Görme yetersizliği olan çocuklar öğrenirken nesnelere dokunur, nesnelere dokunduğu sesleri dinler, koklar ve tatlarına bakar. Çocuğun öğrenebilmesi için dokunması, işitmesi, koklaması ve tat alması mutlaka faaliyete geçirilmelidir. Diğer duyu organlarını kullanarak, çocuğun yeni şeyler öğrenmesi mutlaka cesaretlendirilmelidir.

Görme yetersizliği olan çocuğun sınıfta olumsuz durumlarla karşılaşmaması, onun takılacağı ya da çarpabileceği eşyaların ve engellerin ayak altından kaldırılmasını gerektirir. Çocuğun, kolayca eşyaların yerlerini bulmasına yardım edebilecek düzenlemeler de yapılabilir. Eğer çocuk az gören ise, oturma ve çalışması sırasında ışığın doğrudan gözüne gelmemesine ve ışığın kırılarak gözüne yansımaya özen gösterilmelidir.

a. Türkçe Dersinde Neler Yapılabilir?

Türkçe dersi öğretimi içerisinde yer vereceğimiz; dinleme, anlama, okuma, yazma, sesli ve sessiz okum, anadilini etkin şekilde öğrenme ve konuşma, yazılı ve sözlü ifade ile dilbilgisi konularında görme engelli çocuklar da diğer çocukların öğrendikleri şeyleri öğrenebilirler. Ancak; okuma-yazma etkinlikleri için görme engelliler, özel araç-gereçler ve öğrenim teknikleri kullanırlar. Görme engelli çocuk için 'dinleme' alışkanlığını kazanmış olması önemli bir ayrıntıdır (Özyürek-Koçak,1995)

b. Matematik Dersinde Neler Yapılabilir?

Görme yetersizliği olan çocuklar rakamları kabartma yazı ile okuyup yazarlar. Bunun yanı sıra matematik özel araç-gereçler (abaküs ve küptaş kasa) kullanırlar. Görme yetersizliği olan çocuklar; önce abaküs kullanmayı öğrendikten sonra yazılı matematikle işlemleri yaparlar. Geometri ve çizime dayalı konularda yetersizlikler gösterebilir de bu konuların öğretilmesinden mümkün olduğunca vazgeçilmemelidir. Yine matematik dersleri için cetvel, gönye ve iletke gibi araçlar kullanması gerekebilir, bu araçların kabartma yazı ile hazırlanmış örnekleri vardır (Özyürek-Koçak,1995)

c. Resim Dersinde Neler Yapılabilir?

Bu derslerde özellikle belirli bir görme gücüne sahip engelli çocuğu diğer arkadaşları ile aynı çalışmalara katabilirsiniz. Ancak; engelli çocuğun görme kalıntısını yeterince kullanması özendirilmemiş ve ihmal edilmişse bu çocuğa resim derslerinde gerekli araç gerecin nasıl kullanılacağını öğretmelisiniz. Şayet, engelli öğrenciniz hiç göremiyorsa bu öğrenci ile pastel boya kullanarak resim çalışmaları yapabilirsiniz. Yapacağınız denemelerde pastel boyanın çok yararlı olmadığını görürseniz o zaman başta kil, çamur olmak üzere plastelin veya hamur kullanarak üç boyutlu modeller üzerinde çalışmalar yaptırabilirsiniz (Özyürek-Koçak,1995).

d. Beden Eğitim Dersinde Neler Yapılabilir?

Görme engelli öğrencimiz göremediğinden sizin yaptıklarınızı tatbik edemez. Bunun için yapılacak vücut hareketinin ya sözlü olarak söylenmesi ya da bizzat göstererek yaptırılması gerekir. Şayet sınıfınız çok kalabalık ise, engelli çocuğun ne gibi hareketler yapması gerektiğini yüksek sesle görme engelliye söyleyebilirsiniz. Örneğin; "İki kolunu yana doğru iyice aç, şimdi belini öne doğru iyice bük. Şimdi de çömel.

Şimdi ellerini yere değdir vb.” Çocuğun bu hareketleri yapmasında bazı aksamalar oluyorsa arada bir engelli çocuğun yanına uğrayarak yanlış yaptığı hareketi düzeltiniz (Özyürek-Koçak,1995)

Görme Konusundaki Önemli Noktalar

1. Bir gözün kaybedilmesi görme gücünü %50 azaltmaz.
2. Yasal görme engeli terimi tam görmüyor değildir. Her çocuk görme gücüne sahiptir. Örneğin; ışık algısı ,şekil algısı yada gölgeli görme olabilir. Tam görmez oranı düşüktür.
3. Görme yetersizliği olan ile doğuştan hiç görmeyen arasında duruş farklılıkları vardır. Görme Yetersizliği olan çocuk normal bir görüntü ve duruşa sahiptir.
4. Koyu (colormatik) camlı gözlükler görme yeteneğini azaltmaz, ışığa duyarlı öğrenciler için bu araçlar duyarlılığı artırır ve bakış açısındaki olumsuzlukları giderir.
5. Görme engelli bir çocuk için kitabı göze yakın tutmak göze zarar vermez.

Görme Engelli Öğrenciler İçin Alınması Gereken Önlemler

Görme Engelli Öğrenci İçin Sınıf İçi Nasıl Düzenlenebilir?

Sınıf öğretmeninin sürekli aralıklarla ilgisi görme engelli bir öğrencinin güvenliğinin sağlanması için önemlidir. Ön önlemlerin alınması bazen zorunludur. Ancak çocuğun korunması ve çocuğa bir şeyler olacak korkusunu yaşamak çocuğun kendi güvenliğinin sağlanmasına her zaman katkı sağlamayabilir. Gençler kendi dengesini sağlayabilmelidir. Keşfetmeye ve bağımsız olmaya gereksinim duyarlar. Kendilerini yaralayacakları ve tehlikeli durumlar hariç eylemlerden uzak tutulmamalıdır.

b. Sınıf Tahtası

Sınıf tahtaları dersliğin önünde bulundurulduğu zaman, ön sıralar engelli çocukların oturması için iyi bir yerdir. Eğer “gösteri” yapılacak ise bu öğrencilerin sınıftaki oturacakları yerler geçici olarak değiştirilebilir. Çünkü bakış açısı ve var olan görme yetisini kullanması için bu gerekebilir. Bazı öğrenciler pencereden uzağı, bazıları pencereye yakın olmayı daha çok doğal ışık almak için yada sınıf tahtasının üzerinde yansıma veya parlaklıkların yarattığı olumsuzluklardan kurtulmak için tercih edebilirler. Görme probleminin bilinmesi gerekir.

Öğretmene Öneriler

1. Sınıf arkadaşlarının birbiri ile yardımlaşmalarına izin verin.
2. Yüksek sesle konuşun.(eğer bu öğrenci söylediklerinizi dikte ediyorsa.)
3. Kendi notlarını kendilerinin tutmalarına izin verin.
4. Tahtaya yaklaşmak isteyen öğrencileri, arkadaşlarına engel olmamak şartı ile cesaretlendirin.
5. Tahtaya yazdığınız şeyleri onunda yazabilmesi için yüksek sesle okuyun.
6. Öğrencinizi az gören ise büyüteçli sistemleri kullanması için cesaretlendirin.
7. Gösteriye vb. etkinliklere bu çocukların katılımına izin verin.
8. Görme engelli öğrenciye rehberlik etme amacından çıkarak eşyasını taşıma, onun yerine işini yapma, yönlendirme gibi durumlara girmeyin
9. Sınıf düzeni sık sık değiştirmeyin Değiştirilecekse öğrenciyi önceden bilgilendirilmelidir.
10. Bak, gör kelimeleri kullanmaktan kaçınmayın.
11. Bütün aktivitelerin içine alın.
12. Sınıf kurallarına uyma, disipline olma için kuralları her çocuk için eşit koyun.
13. İşaretle yapılan iletişim örneklerini azaltın. Yerine sözlü iletişimi kullanın.
14. Her bir öğrenci gibi onların da farklı karakter ve ihtiyaçları vardır. Sınıfınızdaki herhangi bir öğrenci olarak görülmelidir.
15. Değerlendirmelerde, yazılı vb. yeterli zamanı verin.

KAYNAKLAR

Aslan, Esra, **Gelişim Psikolojisinde Çağdaş Yaklaşımlar.** Ders Notları, (Emine YILDIRIM tarafından hazırlanmıştır.

Özyürek, Mehmet-Koçak, Adil; **Görme Güçlüğünden Etkilenmiş Olan İlkokul Eğitimleri İçin Öğretmen Rehberi,** Ankara-1995